

Θεματικό Συνέδριο Διαλόγου «Το ελληνικό δημόσιο Πανεπιστήμιο σήμερα. Προκλήσεις και προοπτικές.»

«Η συμβολή του Πανεπιστημίου στην οικονομική ανάπτυξη»

Καθηγητής Ναπολέων Μαραβέγιας

Αθήνα, 30 Ιουνίου 2018

Δομή της παρουσίασης

- Ορισμένες διαπιστώσεις περί «οικονομίας της γνώσης»
- Θεωρητικό πλαίσιο για τη σύνδεση των ΑΕΙ με την παραγωγή και την οικονομία, εν γένει
- Τρόποι διάδρασης των ΑΕΙ με την οικονομία
- Η διεθνής εμπειρία («καλές πρακτικές») σύνδεσης των ΑΕΙ με την παραγωγική διαδικασία
- Πραγματολογικά δεδομένα από την ελληνική περίπτωση
- Ανάδειξη δυνατών και αδύνατων σημείων στην Ελλάδα
- Προτάσεις για τη στενότερη σύνδεση ΑΕΙ – εγχώριας παραγωγής

Ορισμένες διαπιστώσεις περί της «οικονομίας της γνώσης»

- η σύγχρονη κοινωνία συνηθίζεται να χαρακτηρίζεται ως «κοινωνία της γνώσης», στη βάση...
- ταχύτατων τεχνολογικών μεταβολών και επιτευγμάτων
- **Όμως**, σε όλες τις εποχές η παραγωγή ενσωματώνει γνώση και τεχνολογία...
- ... η σημερινή εποχή διαφοροποιείται στο εύρος των εφαρμογών και στη δυνατότητα διασποράς της νέας γνώσης
- προβολή της «νέας» οικονομίας, αποτελούν ουσιαστικά οι εφαρμογές τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνίας
- η πληροφόρηση, δεν μετουσιώνεται σε πραγματική γνώση αν δεν έχει μεσολαβήσει διαδικασία εκπαίδευσης
- σημειώνεται περαιτέρω επιτάχυνση της διαδικασίας της παγκοσμιοποίησης
- μεταβολή της φύσης των αγαθών και των υπηρεσιών (ένταση τεχνολογίας)
- επιπτώσεις και στην πλευρά των καταναλωτών

Σύστημα καινοτομίας (national system of innovation):

- αποτελεί μια μάλλον ολιστική ανάλυση κι αφορά τα ζητήματα οργάνωσης και σύνδεσης της γνώσης, της έρευνας και της παραγωγής, ξεπερνώντας τα στενά όρια της συζήτησης για την οικονομική ανάπτυξη
- οι καινοτομίες προκύπτουν από μια πολύπλοκη διαδικασία, στην οποία εμπλέκεται πλήθος μεταβλητών που αλληλεπιδρούν μεταξύ τους (δεν υπάρχει γραμμικότητα)
- εξαιτίας του εύρους της, η θεωρία των συστημάτων καινοτομίας αφορά σχεδόν το σύνολο των δρώντων και θεσμών (κυβερνήσεις, δημόσια διοίκηση, επιχειρήσεις, πανεπιστήμια-ερευνητικά κέντρα, γραφεία ευρεσιτεχνιών, άλλοι ενδιάμεσοι φορείς E&A, λοιποί ιδιωτικοί εμπλεκόμενοι φορείς κ.λπ.), όμως...
- ... οι επιχειρήσεις έχουν το βασικό ρόλο στη διεξαγωγή ερευνητικών δραστηριοτήτων

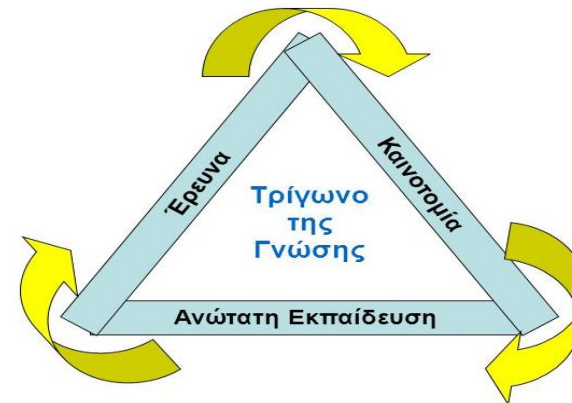
Θεωρητικά σχήματα για την εμπλοκή των ΑΕΙ στην οικονομική δραστηριότητα, συμβάλλοντας στην οικονομική ανάπτυξη (II)

Τριπλός άξονας ή έλικας (triple helix):

- Κράτος, επιστημονική κοινότητα και παραγωγικός τομέας
- Βασικό συστατικό στοιχείο στην κινητοποίηση της παραγωγής και αναπαραγωγής έντασης γνώσης: τα Πανεπιστήμια

Τρίγωνο της γνώσης (knowledge triangle):

- εννοιολογικό-αναλυτικό πλαίσιο
- Δυο οι βασικές αποστολές του Πανεπιστημίου (παραγωγή, διάχυση –μετάδοση γνώσης)
- Στις παραπάνω, προστίθεται η δραστηριότητα που προάγει το Πανεπιστήμιο η (εμπορική) αξιοποίηση της γνώσης

Τρόποι που τα Πανεπιστήμια συμμετέχουν στην οικονομική και παραγωγική δραστηριότητα

- Εκπαιδευτική δραστηριότητα και ενίσχυση γνωστικού επιπέδου και προσόντων νέου ανθρώπινου δυναμικού
- Η επένδυση στο φυσικό κεφάλαιο οδηγεί σε φθίνουσες αποδόσεις, και συνεπώς...
...κρίσιμη η επένδυση στο ανθρώπινο κεφάλαιο
- Κινητικότητα ανθρώπινου δυναμικού (από τα ιδρύματα στην αγορά και αντίστροφα)
- Δραστηριότητες διά βίου μάθησης για ενίσχυση δεξιοτήτων
- Ερευνητική δραστηριότητα (αυτόνομη και κυρίως σε συνεργασία με άλλους παραγωγικούς φορείς)
- Συνεργασίες για την προώθηση της καινοτομίας προϊόντος ή/και διαδικασίας
- Συνδρομή στη νέα επιχειρηματικότητα (εταιρείες spin-off, προώθηση start-ups κ.λπ.)

Η διεθνής εμπειρία για τον τρόπο που ευνοείται η σύνδεση Πανεπιστημίων-οικονομίας

- Κρίσιμοι οι παράγοντες που διευκολύνουν τη διάχυση της γνώσης και την ανάπτυξη...
- Οι δράσεις έντασης τεχνολογίας τείνουν να συγκεντρώνονται χωρικά μάλλον σε λίγες και συγκεκριμένες περιοχές τόσο διεθνώς, όσο και εντός της επικράτειας της ίδιας χώρας
- Παραγωγή πιο καινοτόμων αποτελεσμάτων γίνεται σε περιοχές, όπου έχει συσσωρευτεί ανθρώπινο κεφάλαιο υψηλής μόρφωσης, γεγονός που εντείνεται εξαιτίας της κινητοποίησης ενός ενάρετου κύκλου
- Οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (ΑΞΕ) έντασης γνώσης έλκονται από παραμέτρους που αφορούν τα Πανεπιστήμια, όπως η σχετική δημόσια πολιτική, η ύπαρξη υποδομών, ικανού ανθρώπινου δυναμικού, αλλά και από δυναμικές εταιρείες έντασης γνώσης (ανεξαρτήτως μεγέθους)
- Τα παραπάνω είναι εν πολλοίς η αφετηρία του ευρωπαϊκού εγχειρήματος της 'έξυπνης εξειδίκευσης' για την ανάδειξη και εκμετάλλευση των περιφερειακών συγκριτικών πλεονεκτημάτων έντασης γνώσης και υψηλής προστιθέμενης αξίας διά της σύνδεσης Πανεπιστημίων και επιχειρήσεων και ευρύτερα της τοπικής παραγωγής

«Καλές πρακτικές» που έχουν αναδειχθεί από το University Business Cooperation (UBC) (I)

- Η Φινλανδία επένδυσε στη γνώση για το ξεπέρασμα της οικονομικής κρίσης των αρχών της δεκαετίας του '90
- Από τότε, πολιτική προτεραιότητα στην Φινλανδία αποτέλεσε (σχεδόν απρόσκοπτα) η αύξηση των επενδύσεων σε E&A + η προώθηση της φοίτησης στους πιο ανταγωνιστικούς τομείς Science, Technology, Engineering, Mathematics (STEM)

Στη Σουηδία, πρωτοβουλίες τοπικής και κεντρικής κυβέρνησης, όσον αφορά την ικανότητα σχεδιασμού, κοινωνικής συναίνεσης και «πολιτικής επιχειρηματικότητας», ώστε να γίνει το Goteborg πόλος έλξης και ανάπτυξης, εφαρμόζοντας το μοντέλο της τριπλής έλικας

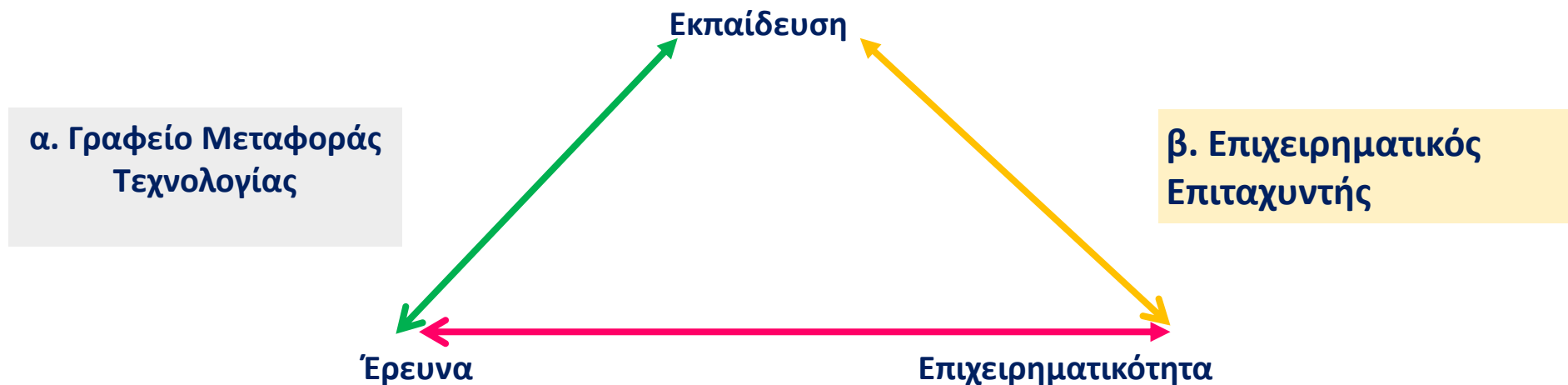
- Το Vinnova στη Σουηδία, δημόσιος οργανισμός-πρότυπο για την προώθηση της καινοτομίας και της ιδέας της επένδυσης σε τομείς έντασης γνώσης, με προαγωγή του ρόλου των Πανεπιστημίων και των δημόσιων ερευνητικών κέντρων, ενισχύοντας περαιτέρω τη σύνδεσή τους με τις επιχειρήσεις

«Καλές πρακτικές» που έχουν αναδειχθεί από το University Business Cooperation (UBC) (II)

- Τα Dual Study Programmes στη Γερμανία δίνουν τη δυνατότητα σε (μεταπτυχιακούς) φοιτητές να πραγματοποιήσουν τις σπουδές τους σύμφωνα με τα συνήθη ακαδημαϊκά standards. Παράλληλα, μέρος της εκπαίδευσης λαμβάνει χώρα σε συνεργαζόμενη επιχείρηση για την εξοικείωση των φοιτητών με τον χώρο των επιχειρήσεων αλλά και την αντιμετώπιση πρακτικών προβλημάτων (στόχος η μείωση της ανεργίας των νέων!)
- Το Amsterdam Institute for Advanced Metropolitan Solutions αποτελεί κοινοπραξία τοπικών φορέων, με βασικό τον ρόλο του Πανεπιστημίου και στόχο την πρακτική και βιώσιμη αντιμετώπιση αστικών (κοινωνικών) προκλήσεων
- Η πρωτοβουλία Hothouse του Dublin Institute of Technology κρίνεται επιτυχής στην ενίσχυση της εμπορικής αξιοποίησης των ερευνητικών αποτελεσμάτων και τη μεταφορά τους στην αγορά
- Στην Ισπανία η δημιουργία του «οικοσυστήματος» Tecnocampus συγκεντρώνει φοιτητές, εταιρείες, ερευνητές, ακαδημαϊκούς, τοπικές Αρχές με βασικό δρώντα το τοπικό πανεπιστήμιο για τη δημιουργία εκκολαπτηρίου νεοφυών επιχειρήσεων και τεχνολογικών πάρκων με έντονη κλαδική εξειδίκευση
- **Ζητούμενο όχι η αντιγραφή των παραπάνω αλλά η ουσιαστική και λειτουργική προσαρμογή τους στα ελληνικά δεδομένα πριν από ενδεχόμενη εφαρμογή τους**

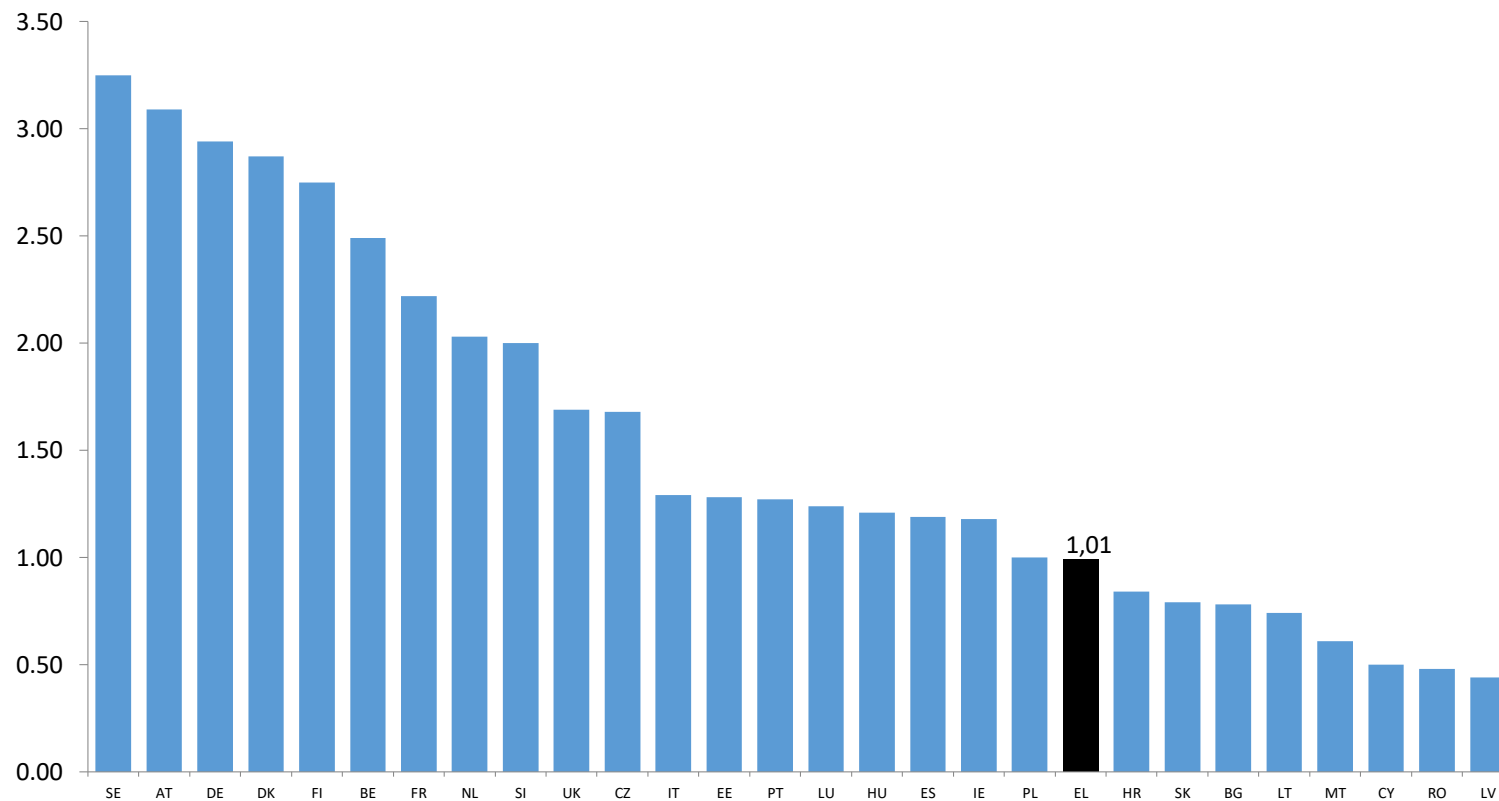
Ορισμένα σχετικά δεδομένα για την Ελλάδα (I)

- Η δημόσια παρέμβαση **ΕΡΕΥΝΩ-ΔΗΜΙΟΥΡΓΩ-ΚΑΙΝΟΤΟΜΩ** (δημόσια δαπάνη ~ 70 εκατ.€ για χρηματοδότηση πάνω από 200 έργων). Μεταξύ άλλων στόχευε στην ενσωμάτωση νέας γνώσης και καινοτομίας σε υπάρχοντα και νέα προϊόντα, υπηρεσίες, παραγωγικά συστήματα και αλυσίδες αξίας
- Η περίπτωση του **Athens Center for Innovation & Entrepreneurship (ACEin)** του ΟΠΑ, το οποίο αξιοποιεί ένα μοντέλο ανοιχτής καινοτομίας που έχει ως στόχο να φέρει κοντά μεγάλους δημόσιους και ιδιωτικούς οργανισμούς σε ταλαντούχους φοιτητές, ομάδες φοιτητών και start ups για την επίλυση συγκεκριμένων ζητημάτων
- Το παράδειγμα του **Κέντρου Έρευνας & Επιχειρηματικότητας του ΕΚΠΑ**, με όραμα να φέρει τη γνώση και την τεχνολογία στην υπηρεσία της κοινωνίας.
 - Σκοπός, είναι η δημιουργία ενός οικοσυστήματος μέσα στο οποίο άνθρωποι και πόροι του πανεπιστημίου θα συνδυάζονται με ανθρώπους και πόρους εκτός του πανεπιστημίου προκειμένου να προάγουν την ανάπτυξη και διάχυση της έρευνας

Ορισμένα σχετικά δεδομένα για την Ελλάδα (II)

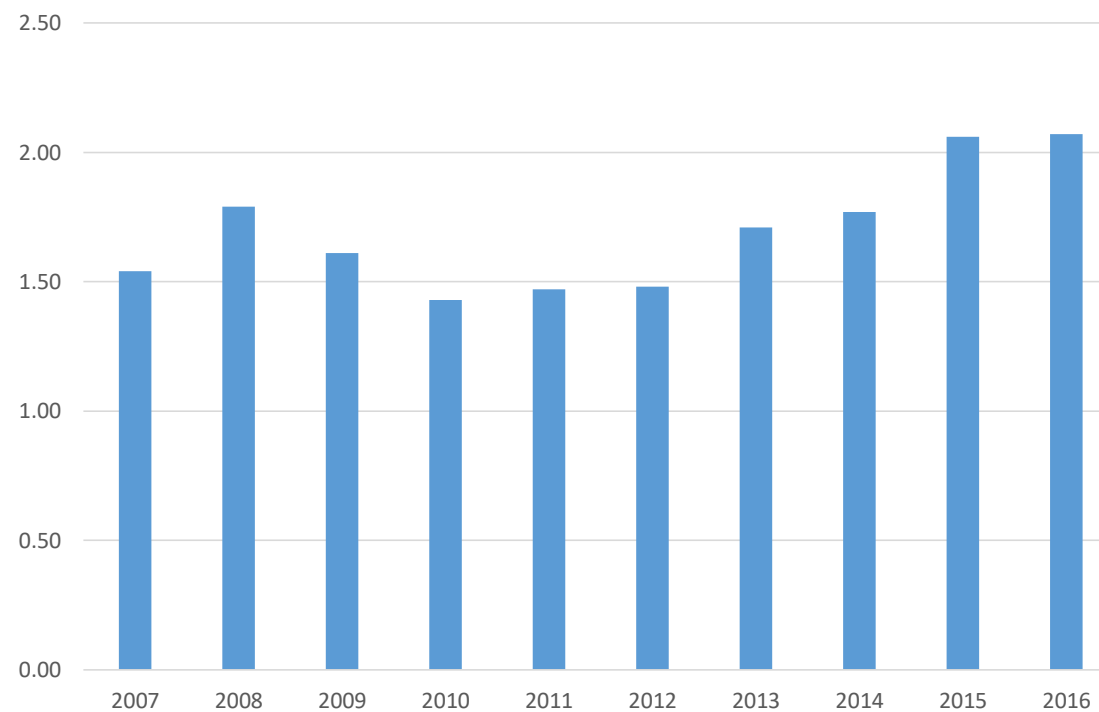
Ένταση Ε&Α στην ΕΕ (δαπάνες Ε&Α ως % του ΑΕΠ, 2016)

Πηγή: Eurostat

Ορισμένα σχετικά δεδομένα για την Ελλάδα (III)

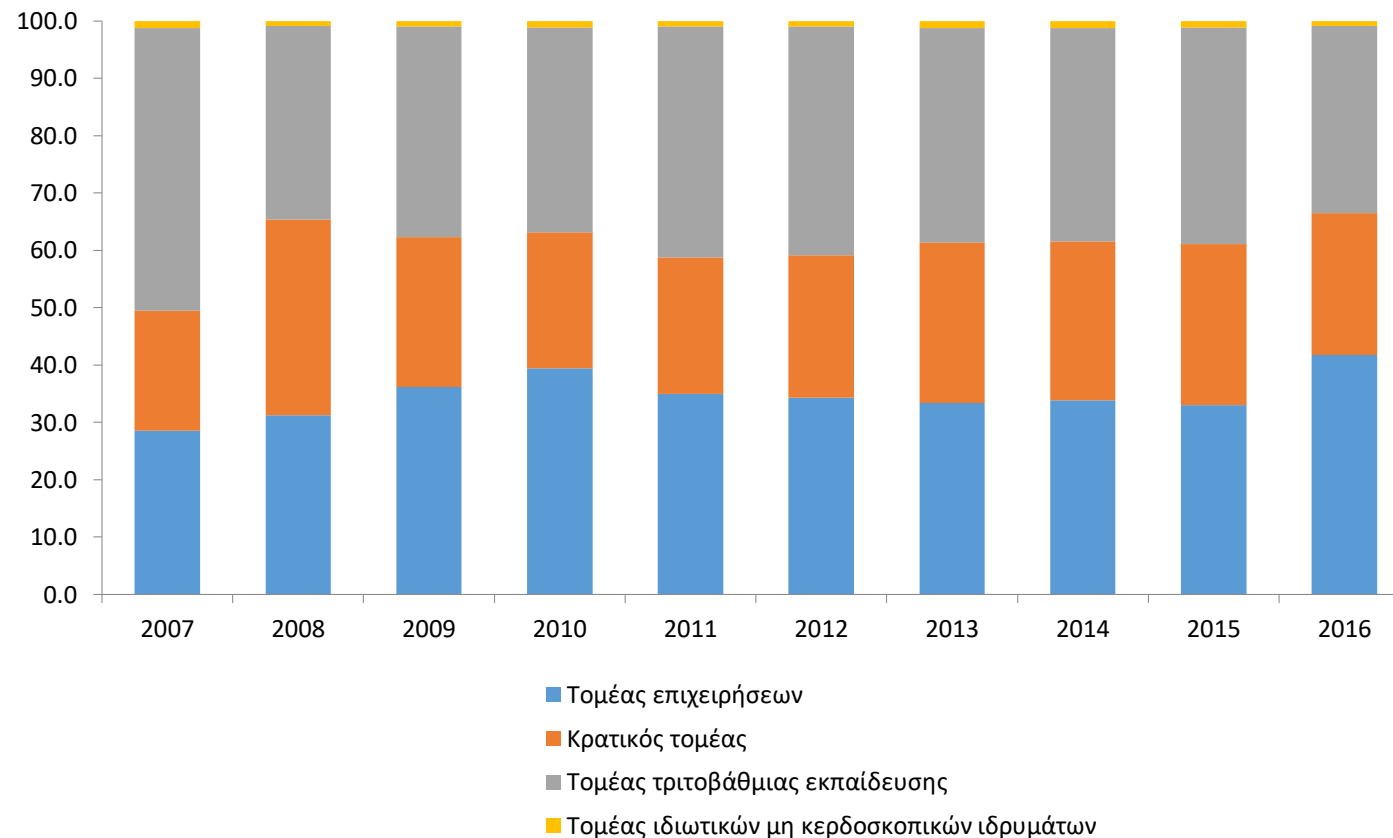
Δαπάνη Ε&Α στην Ελλάδα (δισ. μον. αγορ. Δύναμης)

Πηγή: Eurostat

Ορισμένα σχετικά δεδομένα για την Ελλάδα (II)

Δαπάνη Ε&Α στην Ελλάδα ανά τομέα διεξαγωγής Ε&Α (ως % δαπάνης Ε&Α)

Πηγή: ΕΚΤ

Δυνατά και αδύνατα σημεία στην Ελλάδα

(+)

- Ικανό ανθρώπινο ερευνητικό δυναμικό
- Υπάρχει δυναμικό συνεργασιών (αν και παραμένει για την ώρα αναξιοποίητο)
- Βάσει έρευνας του ΕΚΤ για τις διαστάσεις του τριγώνου της γνώσης στην Ελλάδα, διαφαίνεται μια αλλαγή νοοτροπίας στα ΑΕΙ ως προς την ανάγκη σύνδεσης με την παραγωγική διαδικασία και την αγορά
- Η ανεργία των νέων ως ανάγκη για μεγαλύτερη σύνδεση ΑΕΙ με παραγωγή-οικονομία

(-)

- Παραγωγική διάρθρωση της χώρας και επιχειρηματική κουλτούρα δεν ευνοούν (μακροπρόθεσμα) επένδυση στην έρευνα
- Ελλιπής κουλτούρα συνεργασίας
- Με βάση ευρήματα έρευνας του ΕΚΤ (συνέδριο 10th International Conference for Entrepreneurship, Innovation and Regional Development, 2017), για την ύπαρξη συνεργασίας ΑΕΙ – παραγωγικού τομέα για Ε&Α ο ρόλος του Κράτους είναι κομβικός (διά της θέσπισης της συνέργειας ΑΕΙ – παραγωγικών μονάδων ως προϋπόθεση για τη συμμετοχή σε ερευνητικές προκηρύξεις, όπως το έργο «Συνεργασία» της ΓΓΕΤ), άρα...
- ...έλλειμμα ζήτησης για παραγωγή νέας γνώσης και καινοτομίας από ελληνικές επιχειρήσεις
- Χαμηλή μεταφορά ερευνητικών αποτελεσμάτων σε αγορά (πχ βάσει δεδομένων για πνευματικά δικαιώματα)
- Θεσμικό πλαίσιο που δεν ευνοεί τη διάδραση των εμπλεκόμενων
- Οργανωτικές αδυναμίες ΑΕΙ και επιχειρήσεων κατά την έναρξη κυρίως της συνεργασίας
- Ιδιαίτερη η σημασία του ατομικού παράγοντα (διαπροσωπικών σχέσεων)

Πάντως, αν υπάρχει συνεργασία, οι σχέσεις εξελίσσονται συνήθως ομαλά ή πολύ θετικά

Ορισμένες προτάσεις πολιτικής για την ενίσχυση της συνεργασίας ΑΕΙ – εθν. παραγωγής

- Προσδιορισμός και καθιέρωση «δεικτών συνεργασίας με παραγωγικό τομέα» στο πλαίσιο της αξιολόγησης της ΑΔΙΠ (στα επιστημονικά πεδία που κάτι τέτοιο είναι εφαρμόσιμο)
- Προκήρυξη περισσότερων δράσεων E&A τύπου «Συνεργασία»
- Προκήρυξη εκπαιδευτικών προγραμμάτων, για τη σύνδεση ΑΕΙ-παραγωγικών μονάδων-κλαδικών ενώσεων
- Αποτίμηση και αξιολόγηση των προκηρύξεων και των συνεργασιών του παρελθόντος, ώστε να εφαρμοστεί ο 'ορθολογικός κύκλος' σχεδιασμού και υλοποίησης μιας δημόσιας πολιτικής
- Προσαρμογή καλών διεθνών πρακτικών και εφαρμογή τους στην Ελλάδα
- Θεσμοθέτηση βιομηχανικών διδακτορικών
- Άρση θεσμικών/γραφειοκρατικών εμποδίων στη δυνατότητα κινητικότητας μελών ΔΕΠ - στελεχών

**Ευχαριστούμε
για την προσοχή σας!**